

Анастасія Кіт,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник – Андріана Шишак,
доктор філософії, старший викладач
кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ТВОРЧА УЯВА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: СУТНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ

Проблема розвитку творчої уяви молодших школярів є важливою в контексті сучасної освіти, оскільки саме в цьому віці закладаються основи креативного мислення та здатності до інноваційної діяльності. Творчість є одним із наскрізних умінь здобувачів загальної середньої освіти, як зазначено у Концептуальних засадах реформування середньої школи «Нова українська школа» [2, с. 13]. Зважаючи на те, що наявність творчої уяви у молодших школярів є основоположним чинником розвитку їх ключових компетентностей та наскрізних умінь, вбачаємо за необхідне аспектно вивчити цю проблему.

Метою доповіді є дослідити сутність та шляхи формування творчої уяви учнів початкової школи.

Під уявою розуміють «психічний процес створення образів та ситуацій, які ніколи не сприймалися людиною в дійсності» [1, с. 35]. Творча уява – це «різновид уяви, що характеризується спрямованістю на створення нових, цілком оригінальних образів» [1, с. 47].

Під час навчальної діяльності в учнів початкової школи відбувається поступовий розвиток творчої уяви: базуючись на попередньому досвіді, діти створюють нові образи, переходячи від елементарного поєднання уявлень до їх логічно вмотивованого та цілісного образотворення. При цьому помітно зростає темп формування фантазійних образів і посилюється критичне ставлення школярів до продуктів власної уяви, що свідчить про якісні зміни в розвитку їхньої творчої діяльності [5, с. 178]. Зважаючи на зазначене, доцільно зробити висновок, що творча уява формується в процесі активної діяльності дитини та потребує сприятливого освітнього середовища.

Молодший шкільний вік є особливо сприятливим періодом для розвитку творчої уяви, оскільки саме в цей час поєднуються спонтанні прояви діяльності дитини зі стрімким інтелектуальним зростанням, формуванням логічного та абстрактного мислення. Творча уява виявляється як складний психічний процес, що забезпечує самостійне висування цілей, пошук способів їх досягнення та оцінювання отриманих результатів. Вона тісно пов'язана з творчою активністю особистості, яка інтегрує внутрішню енергію дитини, її пізнавальні мотиви та здатність до створення нових, оригінальних ідей і образів. У педагогічному контексті творча уява розглядається не лише як умова творчості, а й як важливий механізм перетворення набутих знань і досвіду на індивідуально значущі продукти діяльності [3].

У процесі навчання в початковій школі учні поступово знайомляться з широким колом предметів і явищ навколишнього світу, що створює передумови для збагачення та ускладнення їхньої уяви. Значну роль у цьому відіграє використання цифрових освітніх ресурсів, які розширюють межі безпосереднього досвіду дитини, надаючи можливість пізнавати об'єкти й події, недоступні для сприймання в реальному житті (наприклад, спостереження за тваринами інших континентів або уявні подорожі космічним простором). Завдяки цьому образи стають більш виразними, стійкими та триваліше зберігаються в пам'яті школярів. Водночас важливо дотримуватися міри у поданні яскравої наочності, оскільки її надмір може гальмувати самостійний розвиток уявних образів [4, с. 39].

Ефективним засобом формування творчої уяви молодших школярів є робота з художніми текстами, зокрема у цифровій формі, що поєднується з аналізом ілюстрацій або переглядом екранізацій. Така діяльність дає змогу учням зіставляти власні уявлення з авторськими візуальними образами, аналізувати подібності й відмінності у сприйнятті персонажів та подій. Доцільним є також використання творчих завдань, зокрема пропозиція продовжити сюжет за фрагментом відео, скласти розповідь чи казку за серією малюнків. У результаті таких видів роботи активно формується довільна творча уява, що забезпечує перехід від відтворювальних уявлень до самостійного образотворення [4, с. 39].

На нашу думку, важливим у цьому контексті є створення віртуального ігрового середовища, що дає змогу учням експериментувати без страху помилитися, зокрема через застосування комп'ютерних ігор. Використовуючи, наприклад, будівельні симулятори, забезпечуються оптимальні умови для реалізації творчих задумів дітей у віртуальному просторі; пригодницькі квести – здійснюється стимуляція розвитку сюжетної уяви та вміння прогнозувати події. А художні редактори та програми для створення анімації розвивають образотворчу уяву та алгоритмічне мислення одночасно. При цьому варто зважати, що використання комп'ютерних ігор має бути чітко регламентованим, методично обґрунтованим та інтегрованим у загальну систему роботи ЗЗСО.

Шляхи формування творчої уяви у молодших школярів полягають також у цілеспрямованому залученні дітей до різних видів творчої діяльності, що передбачають створення нових образів, варіативність рішень і вільне комбінування уявлень. Ефективними є використання образотворчої та ігрової діяльності, спеціально дібраних творчих вправ і психологічних тренінгів, інтеграція навчання з емоційно насиченими видами роботи, а також створення умов для самостійного самовираження учнів. Така організація освітнього процесу сприяє активізації фантазії, розвитку оригінальності мислення та поступовому переходу від репродуктивної до продуктивної, довільної творчої уяви [1].

Отже, проведений аналіз дає змогу стверджувати, що творча уява молодших школярів є складним психічним утворенням, яке формується й розвивається в процесі активної, цілеспрямовано організованої діяльності та є важливою умовою становлення креативного мислення й ключових

компетентностей учнів початкової школи. Найбільш ефективними шляхами її формування є використання творчих, ігрових та образотворчих видів діяльності, робота з художніми текстами, цифровими освітніми ресурсами й віртуальними ігровими середовищами за умови їх педагогічно доцільного та методично виваженого застосування.

Список використаних джерел

1. Віннічук І. П. Розвиток творчої уяви молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва (засобами психологічного тренінгу КАРУС) : дис... канд. психол. наук : 19.00.07 / Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2020. 243 с.

2. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа». Київ, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf> (дата звернення: 12.11.2025).

3. Тарапака Н. В. Творчість як невід’ємний складник розвитку молодших школярів. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку* : матеріали XXX-ої Міжнар. наук.-практ. конф. Гамбург, 2023. С. 275–279.

4. Шишак А. Формування навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи в процесі роботи з цифровою інформацією. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. № 2. С. 34–41. URL: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.21.2.5> (дата звернення: 16.11.2025).

5. Яновська Т. Творче мислення та уява в структурі креативності молодших школярів. *Психологія і особистість*. 2021. № 2. С. 170–180. URL: <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2021.2.239980> (дата звернення: 16.11.2025).